

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Martini Bonacinæ Vtrivsque Signatvræ Referendarii
Compendium Omnium Operum de Theologia Morali,
omnibusque conscientiæ nodis**

Bonacina, Martino

Coloniæ Agrippinæ

T.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41152

habitationem paulò honestiorem. Doctori verò excellenti, & filio Baronis, sufficientem esse sustentationem, si se, & quatuor famulos, unum equum, & coquum alere possit, & conducere domum honestiorem. De majoribus Prælati; Decanis, Pæpoficis, filiis Principum, relinquatur aliis judicandum, hæc Busæus.

Susurratio.

Vide v. *Detraçtio, Contumelia.*

I. Susurratio est peccatum linguæ, quo quis manifestat alterius defectum ad seminandas discordias inter amicos. Est peccatum mortale ex suo genere contra justitiam, continens aliquando plures malitias necessario explicandas in confessione, ut quando susurro malum, refert ad seminandas discordias inter duos conjuges, ut inde facilius occasionem arripiat adulterandi cum altero. Aliquando etiam susurratio excusari potest à peccato mortali ratione indeliberationis & inadvertentiæ; vel quando quis manifestat alterius defectum ad dissolvendam perniciosam & periculofam amicitiam, v.g. concubinariorum, nullo intercedente mendacio. Ex susurratione confargit obligatio restituendi, ut per se patet *tom. 2. de restitutione particulari disp. 2. quæst. 6. punct. 1. num. 1. & seq. item punct. 2. num. 1. & seq.*

T.

Tentatio Dei.

I. **T**entatio Dei est actus contra religionem, quo quis absque justa causa aliquid dicit vel facit ad capiendum experimentum de divina perfectione, ex. g. de potentia, de sapientia Dei, &c. ut si imperitus velit absque justa causa concionari nulla prævia meditatione, seu præparatione, sperans sibi à Deo suggerendos conceptus, & hæc tentatio Dei manifestanda est in confessione, exprimendumque an fuerit tacita vel expressa. *tom. 2. circa primum Decalogi præceptum, disp. 3. quæst. 9. punct. unic. n. 1. & seq.*

2. Committitur autem peccatum tentationis Dei, quando experimentum conjunctum est cum aperto gravis damni pe-

periculo, ut quando quis gravi laborans infirmitate respuit absque iusta causa medicinas & remedia, sperans à Deo sanitatem; quando periculum est scandali, & quando fit intentione videndi opus aliquod supernaturale, ut quando petitur miraculum ex curiositate. *Ibid. num. 5. & seq.*

Testamentum & legatum.

Vide v. *Substitutio, Heres.*

1. Testamentum est nostræ voluntatis iuxta sententia de eo quod quis vult fieri post mortem, cum directa institutione heredis. Differt testamentum à codicillo, quod in testamento instituitur heres; in codicillo vero neque instituitur, neque admittitur, nisi alicui concessum sit privilegium instituendi heredem per codicillum. Præterea in testamento requiruntur septem testes, rogati, masculi & puberes: in codicillo vero sufficiunt quinque, sive rogati, sive non; sive sint masculi, sive femine. *com. 2. de Contractibus, disp. 3. quest. 17. punct. 1. n. 1. & 2.*

2. Duplex est testamentum: unum in scriptis seu clausum, eo quod testator latere velit, quid in eo continetur: alterum dicitur *nuncupativum*, eo quod testator sine scriptura coram testibus declarat, quid fieri velit post mortem, & ob id appellatur testamentum apertum. *Ibid. num. 9.*

3. Ad testamentum in scriptis requiritur, ut post confectam & clausam scripturam adhibeantur septem testes masculi liberi, vel qui liberi reputentur, puberes & rogati, id est, vocati ad hoc, coram quibus testator uno eodemque tempore indicet illud esse suum testamentum, & illud propria manu subscribat, si novit & potest subscribere: si vero nescit, vel non potest subscribere, sufficit si per alium scribat. Præterea poni debet dies, mensis, & annus. *Ibid. n. 10. & 11.*

4. Ad testamentum vero nuncupativum requiruntur septem testes masculi, liberi, vel qui liberi reputentur, puberes, qui videlicet compleverint decimum quartum annum, rogati, id est, vocati, seu invitati: & testes debent simul audire, & intelligere vocem & voluntatem testatoris, sive scriptam sive viva voce expressam. *Ib. n. 12.*

5. Quilibet, nisi prohibeatur, testari potest, modo sufficientem rationis usum habeat, & liberam bonorum administrationem. *Nisi prohibeatur*, quia carens usuratiōnis, furiosus

qui lucida non habet intervalla; surdus simul & mutus a naturalitate prohibentur testari ad causas profanas. Item prohibetur qui non potest articulatè loqui, ita ut nequeat heredem exprimere; & impubes qui nondum explevit decimum quartum annum si sit masculus, si vero sit femina, duodecimum. Item prohibetur prodigus, cui prohibita est bonorum administratio; & filius familias existens sub patris potestate; præterea illi quibus ob delicta testari interdictum est à jure; quales sunt usurarii notorii, percussores Cardinalium, & hæretici damnatus ob libellum famosum; condemnati ad mortem, (quamquam alicubi aliter receptum videntur,) & religiosi qui votum paupertatis emisserunt in approbata religione. *Ibid. punct. 2. num. 1. & seqq.*

6. Beneficiarius & clericus possunt de bonis patrimonialibus, vel quasi, licite testari, mortuo patre; sicut etiam possunt de bonis castrensibus vel quasi, vivente patre; sunt enim domini istorum bonorum. Imò beneficiarius, de bonis necessariis ad congruam sui sustentationem, quæ parte vivendo subtrahit suæ congruæ sustentationi potest testari, etiam ad causas profanas; cum possit de illis bonis disponere prout vult. *Ibid. num. 5.*

7. Omnes non solum privati, verum etiam communitates possunt institui heredes & legatarie, modo non sint incapaces hereditatis, (ut sunt fratres Minores de Observantia & Capucini S. Francisci) & à jure non impediuntur, sicut impediuntur civitates hostium; & ii qui sunt instabiles activè propter delictum, id est, qui non possunt testari ob aliquod crimen; quales sunt, qui persequuntur, & percutiunt vel capiunt Cardinales. Adde filium spurium non legitimatum non posse institui heredem à patre, nec illi posse aliquid relinqui præter alimenta: neque pater potest aliquem institui heredem, rogando illum ut hereditatem restituat filio spurio; hæc enim conditio apposita, est turpis; & consequenter heredem tali conditione institutum non obligat. Sicut autem spurii non possunt succedere parentibus, ita parentes, alique ascendentes nequeunt succedere filio spurio; est enim par ratio. At fratres spurii aut naturales uterini ubi invicem succedunt, secus dicendum, si non sint uterini, quamvis legitimati sint, & geniti ab eodem patre. *Ibid. punct. 2. num. 1. 5. 12. 15. 17. & 18.*

8. Filius potest à patre privari hereditate? Non potest, nisi iusta concurrente causa, scilicet ingratitude, ut si patrem

vi injuria affecerit, aut se maleficiis immiscuerit, &c. *Ibid.* n. 19.
9. Filia non potest exheredari, eo quod matrimonium con-
traxerit invito patre, vel cum indigno; cum hoc videatur re-
pugnare libertati matrimonii; secus si turpem vitam agat. *Ib.*
n. 20.

10. Quæres, quinam succedant ab intestato? Succedunt fi-
lii, parentes, fratres, & sorores, ita ut deficientibus descenden-
tibus succedant parentes; & deficientibus ascendentibus &
descendentibus, fratribus, & eorum filiis, succedunt propin-
quiores per capita usque ad decimum gradum inclusivè. *Ibid.*
n. 23.

11. Occidens aliquem ut ei succedat, potestne succedere?
Potest, donec per judicem condemnatur: hoc tamen non vi-
detur procedere in eo qui occidit uxorem, aut eam sua culpa
permittit perire. Limita tamen hanc doctrinam in viro occiden-
te uxorem in flagranti delicto adulterii deprehensam, quam
impune per leges occidit. *Ibid.* n. 24.

Substitutio.

1. Substitutio est vocatio unius aut plurium ad hereditatem
in locum alterius vel aliorum. Sex modis potest quis alteri
substitui: substitutione vulgari, pupillari, exemplari, fideicom-
missaria, reciproca, & compendiosa seu breviloqua. *tom. 2. de*
Contractibus disp. 3. quest. 17. pun. 4. n. 1. & 2.

2. Substitutio vulgaris est substitutio directa & simplex,
qua quis absque peculiari privilegio aliquem substituit. Hæc
substitutio fit sub conditione, ut si ille qui fuit institutus he-
res, vel qui succedere debet ab intestato, nolit, aut non possit
esse heres, succedat substitutus. *Ibid.* n. 3.

2. Substitutio pupillaris est illa, qua quis proli impuberi in
sua potestate constitutæ substituit aliquem; ut si pater dicat, *se*
filius meus infra pupillarem ætatem, id est ante decimum quar-
tum annum, decedat substituo Titium; quo casu decedente filio
infra ætatem pupillarem, ei succedit Titius. *Ibid.* num. 4.

4. Substitutio exemplaris ea est, qua quis filio amenti, vel
prodigo, vel alia ratione prohibito testari, substituitur. *Ib.* n. 5.

5. Substitutio fideicommissaria, ea est, per quam heres ab
intestato, vel testamento constitutus gravatur restituere he-
reditatem, vel partem ejus aliquotam, ut tertiam vel dimi-
diam partem, alteri post mortem. Quod si heres gravatus pro-

fessionem faciat in religione alia quam Minorum, non idcirco hereditas devolvitur ad fideicommissarium, sed expectanda est mors naturalis heredis licet religiosi, *l. n. 6 & 9.*

6. Substitutio reciproca seu breviloqua dicitur ea, qua heredes substituti sibi invicem substituantur: ut si testator dicat, *instiituo tales heredes, quos invicem substituo. l. n. 18.*

7. Substitutio compendiosa illa est, quæ complectitur plures substitutiones diversas quoad tempora, ut si dicatur, *instiituo Caium filium matrem heredem, & cum migraverit à vita, substituo ei Titium. l. n. 19.*

8. Juramentum additum contractui invalido, firmat contractum, eique robur præstat. Item testamentum factum ad pias causas, sine solemnitate requisita à jure positivo, validum est. Illud autem dicitur testamentum ad pias causas, seu legatum pium, quod relinquitur pro honore Dei vel Sanctorum, vel pro animæ salute. Et ut testatori magis profit dispositio legatorum piorum, curandum est, ut testamentum conficiatur, dum testator existit in gratia; aut saltem ut illud ratificet postquam consecutus fuerit gratiam sanctificantem. *l. n. punct. 5, n. 6, & 7. item l. n. punct. 8. §. 2. n. 1. & 3.*

9. Testamentum & legatum semper potest revocari à testatore, (excipe religiosum professum) usque ad mortem, nisi testator juraverit se non revocaturum, non videtur amplius posse testamentum licite revocare; quamquam si revocet, valide revocet: quia aliud est illicitè revocare, aliud invalidè, cum multa illicitè fiant, quæ tamen facta tenent. *l. n. punct. 6. num. 1. & 5. Vide v. Heres.*

A D D I T I O.

De testamentis multa Covar. 2. 1. Mol à dist. 124.

Commodè fit testamentum, scribendo quodvis, & clausum dando judici coram septem testibus signandum, testando illam esse suam voluntatem. Vid. Covar. l. c. n. 1. *l. hac consultissim. & l. jubemus. C. testam. Fum. n. 5.*

Clericus potest testari, secundum quosdam, ut miles in bello, sc. cum duobus testibus, rogatis, etiam feminis, quidam tamen negant. De clerici testamento vide Covar. l. cum in officio. de testam. & c. quia nos n. 6. vid. c. relatum. de testam.

Qui juravit non revocare testamentum, si revocet, esse perjurum, quidam ajunt, alii negant: illud certum, valere revocationem. Si

Si testamentum juramentum nihil iniquum contineat, irrevocabile esse, docet Spec. de instr. edit. Host. de sepult. Bald. l. 1. de sacrosanct. Eccl. Bart. in l. si quis. ff. de legat. at Covar. 2. p. rub. de test. num. 15. cum Joan. Andr. Fel. Archid. Anch. dicit, valere revocationem, sed esse perjurium Salon. l. c. pag. 152. dicit iniquum testamentum sine perjurio revocari posse; denique dicit, de justo, sed imperfecto, dum justa causa revocandi intercedit, nam si nulla sit causa, vel si sit justum perfectumque, valide revocatur, sed non sine perjurio.

De executoribus multa Syl. l. c. num. 2.

Femina potest esse executrix Cov. c. cum iura. de testam. Sylv. num. 1. l. c.

Duorum executorum altero mortuo, vel nolente, vel longe absente alter exequetur. Sylv. l. c. num. 5. vid. religiososa. §. sane. de testam. in 6.

Quæres: An consuetudine introduci possit, ut clerici testentur ad profanos usus. Plurimi negant, posse introduci. Covar. tamen, & Julius, Canus, putant posse, & ratio est, quia consuetudo potest contra omne jus humanum. 2. quia clerici sunt vere domini suorum reddituum, sicut laici, e. etiam de iis testari possunt in profanos usus. Hæc Busæus.

Quæres: An novitius religionis possit testari de suis bonis. Resp. Posse, etiam sine facultate sui Superioris, ut habetur in c. 4. de regul. lib. 6 & ratio est, quia sunt sui juris, & possunt libere exire. Resp. 2. Si novitius moriatur intestatus, bona ejus cedere legitimis heredibus, ut ex Panor. docet Nav. in c. non dicatis. n. 85. & ratio est, quia cum non sit vere adhuc religiosus, nullum jus in ejus bona monasterio comparavit, nisi forte ultima voluntate eis aliqua relinquat. Resp. 3. Professione facta, omnia bona noviti, si de iis non sit testatus, pertinere ad monasterium, ut habetur in Auth. num. autem. C. de Episc. & cler. & in Auth. si qua mulier. de sacros. Eccl. & in cap. si qua mulier. 19. quest. 3. Hæc Busæus.

ADDITIO.

Testis.

Vide v. Accusator.

Testi uni, in re magni momenti, si est fide dignus, potest quidem

T t s

quidem credere, sed non teneris. Aliquando tamen unus testis probat, ut cum nulli sit præjudicium, ut quod quis sit baptizatus, quod Ecclesia consecrata, vel cum impediendum peccatum, ut matrimonii illiciti, vel de consensu partium, vel cum quis dicit, se confessam, vel de ejus licentia Confessor pœnitentem esse emendatum, &c. De testibus multa Bannes ad 2. 2. q. 7. art. 1. 2. 3. Salon. *ibid* Sot. l. 3. q. 7. Val. l. 3. d. 1. q. 14. D. Thom. 2. 2. q. 7. art. 70.

Quædam Nav. c. 2. n. 40. P. N. l. 2. c. 3. n. 259. Fol. l. 5. cap. 59. Vid. Salon. l. 1. contr. 1. Syl. testis n. 5. Singulares testes in judicio non faciunt fidem. Sot. l. c. art. 2. Syl. l. c. num. 3. Aliquando (vid. Bann. l. c. art. 2. Vel cum) Testis unus integer, vel fama sufficit ad impediendum nondum contractum matrimonium. Covar. in 4. decret. p. 2. c. 6. n. 20. & qui novit occultum contrahendi matrimonii impedimentum, licet sit ex occulto scelere contrahere cupientis, & probari nequeat, tenetur id iudici detegere. Covar. *Ibid*.

Cum iura partium obscura sunt, favendum est reo. Bann. l. c. sol. 9. Salon. l. 1. art. 2. concl. 3. Sot. art. 2. l. c. col. pen.

A D D I T I O.

Thesaurus.

Thesaurus est pecunia deposita à tempore immemoriali, estque reperientis. Quod si in loco alieno reperit casu, dimidium dabit domino loci: quod si sint duo domini, ut cum alter est proprietarius, alter utilis, inter illos dividet illud dimidium: & si ager est dotalis, uxori dabitur, non viro: si autem de industria reperit, siquidem domino consentiente, totum habebit, quod si illo ignorante, aut contradicente, totum ei dabit: quod si dotalis alter reperit, dabit alteri dimidium, sed potius dimidium dimidi, nam ut reperiatur habet dimidium, & ut dominus domini alterius dimidium.

De thesauris nonnulla Lopez q. 2. c. 2. Salon. q. 66. art. 5. Abal. in c. 6. Matth. q. 42. Nav. c. 17. à n. 176. Covar. regula peccatum 3. p. 2. Mol. d. 50. & alibi. Sot. l. 5. quest. art. 3. D. Thom. 2. 2. quest. 66. art. 5. Cajet. Jo. B. Coiret. quest. 120. Syl. inventum n. 8. Thesaurus. Covar. l. c. Mol. d. 53. Reperiens. Si reperiatur sine arte illicita in loco, qui nullus sit, Salon. Covar. l. c. quem lege.

Quod

Quod si) Nav. l. c. n. 172. Covar. l. c. si sine arte magica inventus sit, nam ita inventus, est fisci, post sententiam, Arrag. q. 66. art. 5. Nav. 171. vid. Mol. l. c. coronam. p. 2 c. 1. in fin. Lopez de contract. l. 1. c. 50. Et si ager) Vio Coron. l. c. n. 21.

Licite emis domum, ubi scis esse thesaurum, nec ideo debes augere ejus pretium. Nav. l. c. n. 175. D. Thom. l. c. Sal. l. c. concl. 5. Mol. d. 56. Sor. Med. l. c. Quidam contra sentiunt, v. Tolet. l. 5. c. 18. P. N. l. 3 c. 2. nu. 61. priorem sententiam dubiam, quam sequitur Arragen. q. 66. art. 1.

A D D I T I O.

Torneamentum.

Mortuus in torneamento, vel hastiludio, quo venerat causa pugnandi, etiamsi poeniteat, privatur Ecclesiastica sepultura, si tamen erant illicita, nam cum sic fiunt, ut non sit probabile mortis periculum, licet. Vid. Mol. d. 111. de torn. c. 1. Syl. vers. torneamentum. Liceat.) Mol. l. c. Nav. cap. 15. n. 9. Victor, relect. de homic. n. 32.

A D D I T I O.

Tortura.

Torqueri non potest minor quatuordecim annis, nec gravida, nec qui est in dignitate, aut nobilis, aut Doctor.

Ad torquendum reum per viam accusationis requiritur semiplena probatio, vel clara indicia legitime probata, per viam inquisitionis, clamorosa insinuatio per testes legitime probata. Salon. quest. 69. art. 2. contro. 9. concl. 1.

A D D I T I O.

Transactio.

Non potest praelatus transigere in causis Ecclesie, sine Capituli consensu. Sylv. eod. vers. col. 1.

AD.

A D D I T I O.

Tyrannus.

Ad Tyrannum gubernantem licet recurrere pro iustitia, si aliunde non possit. Nav. c. 14. n. 41. Vid. Carb. de leg. l. 7. c. 5. in fin.

Tyrannice gubernans iuste acquisitum dominium, non potest spoliari sine publico iudicio, lata vero sententia, potest quisque fieri executor. potest autem deponi à populo, etiamsi qui iuravit ei obedientiam perpetuam, si monitus non vult corrigi. At occupantem tyrannice potestatem, quique de populo potest illum occidere, si non est aliud remedium, est enim publicus hostis. *Tyrannice*) Val. cap. 2. 2. d. 5. q. 8. p. 3. D. Thom. de reg. Princ. l. 1. cap. 6. Sot. l. 5. q. 1. art. 3. Salon 2. 2. q. 64. art. 3. Bann. ib. Sylv. vers. tyrannus, Toll. l. 5. c. 6. n. 17. Arrag. q. 48. art. 3. *At occupantem*) D. Thom. l. 6. art. 2. d. 4. q. ar. 3. Tol. Sylv. Bann. Salon Arag Val. l. c. Alph. Cast. vers. tyr. probat multis, nulli ex populo licere, etiam tyrannum immanissimum, occidere, cujus argumenta solvit P. N. lib. 2. c. 3. n. 308.

V.

A D D I T I O.

Vana gloria.

VANÆ gloriæ causa prædicare, aut Missam celebrare, peccatum esse mortale, quidam ajunt, quidam negant. V. explicationem apud Syl. vers. vana gloria. n. 2.

Vana gloria non est peccatum mortale, ex se. D. Thom.

Vectigal.

Vide v. Restitutio.

A D D I T I O.

Venatio.

Capta in alieno laqueo, aut reti, esse capientis, quidam dicunt, negat Sa. cum aliis.

Potest